

Základní přehled přístupů k hodnocení programů účelové podpory VaVal ve vybraných evropských zemích - Rakousku, Holandsku a Finsku.

Marie Stehlíková

Obsah

Abstrakt	3
1. Úvod.....	4
2. Metodika práce	5
3. Základní charakteristiky výzkumného systému ve vybraných zemích.....	6
4. Struktura výzkumného a inovačního systému ve vybraných zemích - národní strategický rámec výzkumu a vývoje a hl. hráči	10
4.1 RAKOUSKO	10
4.1.1 Strategický rámec systému podpory VaVal.....	10
4.1.2 Klíčoví hráči rakouského systému podpory VaVal.....	11
4.2 NIZOZEMÍ	12
4.2.1 Strategický rámec systému podpory VaVal.....	12
4.2.2 Klíčoví hráči holandského systému podpory VaVal.	13
4.3 FINSKO	15
4.3.1 Strategický rámec systému podpory VaVal.....	15
4.3.2 Klíčoví hráči finského systému podpory VaVal.	16
5. Historie evaluace v jednotlivých zemích	18
5.1 RAKOUSKO	18
5.2 NIZOZEMÍ	18
5.3 FINSKO	19
6. Obecný rámec pro hodnocení v jednotlivých zemích	20
6.1 RAKOUSKO	20
6.2 NIZOZEMÍ	21
6.3 FINSKO	22
7. Stav hodnocení se zaměřením na hodnocení účelových/project oriented programů podpory VaVal.....	23
7.1 RAKOUSKO	23
7.2 NIZOZEMÍ	25
7.3 FINSKO	26
8. Závěr.....	28
9. Literatura	30

Abstrakt

Cílem práce bylo přiblížit a pochopit přístup k hodnocení programů účelové podpory výzkumu, vývoje a inovací v Rakousku, Nizozemí a Finsku. Tento cíl zahrnoval i potřebu popsat systém výzkumu, vývoje a inovací ve vybraných zemích.

Práce tedy zahrnuje kapitoly Základní charakteristiky výzkumného systému ve vybraných zemích, kde jsou představeny základní statistické ukazatele výzkumného systému k vzájemnému porovnání. Následuje kapitola struktura výzkumného a inovačního systému, která jednak představuje strategický rámec výzkumu, vývoje a inovací a dále klíčové hráče v jednotlivých zemích. Pro pochopení přístupu k hodnocení byla zpracována kapitola historie evaluace a obecný rámec evaluace, kde je popsána legislativní povinnost provádět evaluace a hodnocení. Poslední kapitola popisuje stav hodnocení se zaměřením na programy účelové podpory.

Výsledky práce jsou shrnuty v závěru a byť přístup k hodnocení účelové podpory není nijak kvalitativně ani kvantitativně evaluován, protože nebyla dohledána jakákoliv konkrétní metodika evaluace evaluací (což je v případě evaluací vypovídající pro všechny typy a fáze kvůli jejich specifičnosti), je, doufejme, možné z celkové práce přístup pochopit.

1. Úvod

Předkládaná písemná práce je výstupem autorovy účasti na vzdělávacím kurzu realizovaném v rámci Individuálního projektu národního Efektivní systém hodnocení a financování výzkumu, vývoje a inovací (IPN Metodika), CZ.1.07/4.1.00/33.0003. V terminologii hodnocení obecně je ovšem rozdíl mezi výstupem a výsledkem stejně tak v tomto případě je výstup pouze produkt aktivity, který nemění následný proces a stav. Cíleným výsledkem je využití předaných informací, upevněných studií literatury a především tvorbou předkládané práce při provádění hodnocení, zvýšení odbornosti a kompetencí v oblasti VaVaI a aplikování do pracovní praxe autora/autorů, kteří se vesměs pohybují v systému výzkumu, vývoje a inovací v České republice ať už na straně poskytovatelů podpory výzkumu, vývoje a inovací (VaVaI) nebo příjemců této podpory.

Autorka pracuje v Technologické agentuře České republiky, která považuje za klíčové a zásadní pro další směřování VaVaI, aby poskytovaná podpora VaV byla odůvodnitelná nejen institucím řídicím politiku a financování VaVaI v ČR, ale i veřejnosti a aby Agentura uměla prostřednictvím kompetentních zaměstnanců zdůvodňovat poskytnuté veřejné prostředky a hodnotit přínos výzkumu a vývoje pro společnost. Teoretické poznatky z kurzu, vlastní studium dokumentů a samotné zpracování předkládané práce ke zvýšení kompetencí a celostního pohledu na přístup k hodnocení a financování výzkumu významně přispěly a zajistě zlepšily i kvalitu práce a výstupů pro zaměstnavatele.

Bez uzardění autorka přiznává, že nejtěžším úkolem při zpracování práce bylo vyznat se v mnohastránkových dokumentech, odlišit podstatné od nepodstatného, utřídit do jakéhosi logického modelu a struktury celého systému hodnocení a financování VaVaI dle teorie představené během kurzu (hodnocení dle účelu, typu, předmětu, hodnotitele, fáze) a zařadit do systému určité země, která má odlišnou strukturu podpory vědy a výzkumu a odlišnou politiku. Je ovšem nesporné, že během práce se tato schopnost vytříbila a souvislosti i strukturovaný přístup se zdokonalily.

S uzarděním autorka dále přiznává, že práce nebyla zpracována v původním a prodlouženém termínu zpracování práce, za což se omlouvá garantovi kurzu a též konzultantovi.

2. Metodika práce

Předmětem práce bylo zpracování informací o přístupech k hodnocení programů účelové podpory VaVal ve vybraných evropských zemích.

Předkládaná práce má rešeršní charakter. Základní metodou práce bylo po prvotním výběru zemí, shromáždit zdroje informací a dat, jejich studium a vyhodnocení.

Výběr zemí byl zúžen v první fázi na země, které jsou známy výkonným systémem VaVal a umísťují se v předních žebříčcích inovačních šetření a země, jejichž systém VaVal autor zná z předchozí praxe. V užším výběru se tedy objevily země severské, Německo a Rakousko. Po konzultaci s garantem byly doporučeny i země s podobnou rozlohou a politic. Řízením VaVal. Finálně byly nakonec vybrány 3 země: Rakousko, Nizozemí a Finsko.

Informací a dat bylo nejen díky materiálům z kurzu, ale i zázemí v Technologické agentuře dostatek. Byly shromážděny metodické dokumenty pro evaluace obsahující především obecná doporučení a popis metody hodnocení. Dále byly shromážděny články a analýzy stavu hodnocení, dokumenty legislativní povahy, případové studie a samotná hodnocení různé úrovně, předmětu hodnocení a fáze. Přehled literatury je uveden v části 9. Nejzásadnějším materiálem, ze kterého bylo čerpáno, byly webové stránky Erawatch, které poskytují velmi dobré a detailní shrnutí výzkumného systému jednotlivých zemí. Teoretické dokumenty vesměs obsahovaly nekonkrétní informace týkající přístupu k hodnocení účelových programů, nicméně poskytly důležitou znalost kvantitativních a kvalitativních metod hodnocení a základní přehled výstavby hodnocení, které je navrženo dle předmětu hodnocení a je vždy unikátní.

Autorka se rozhodla zahrnout do práce také rámec VaVal ve vybraných zemích, protože se domnívá, že přístup k hodnocení vychází především z politiky VaVal – strategií, stavu a klíčových hráčů VaVal a evaluační kultura se odvíjí od toho, co je účelem evaluací, jaké povinnosti v této oblasti jsou dány a kdo jsou aktivátoři nebo „maséři“ evaluační kultury v dané zemi. Proto byly do práce zahrnuty části: základní charakteristiky výzkumného systému ve vybraných zemích, struktura výzkumného systému, strategický rámec a klíčoví hráči VaVal ve vybraných zemích a téma evaluace bylo rozděleno do 3 částí – historie evaluace, obecný rámec/ existence závazných předpisů pro evaluaci a stav a přístupy k hodnocení a evaluační kultura v jednotlivých zemích.

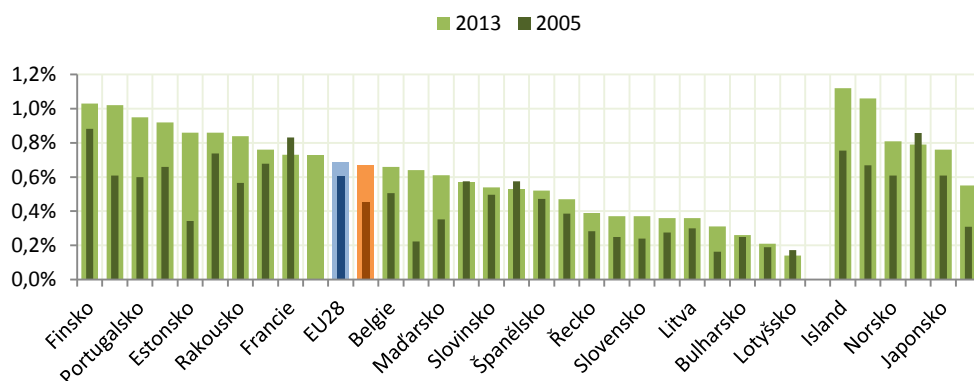
Hodnocení účelových programů podpory je jen velmi malým výřezem evaluací a se specifičností programu je vždy nastaven unikátní mix nástrojů a metod hodnocení, který nebyl vzhledem k šíři způsobu zobecnitelný. Zároveň s prací a s prostudovanými materiály, speciálně s prostudováním případových studií evaluací a metodických dokumentů k evaluacím ovšem vznikala i strukturovaná tabulka se záznamy o případových studiích evaluací vč. jednoduchého filtru dle účelu a předmětu hodnocení, země a zařazení nástroje/předmětu evaluace a fáze v případě evaluace programů, která poskytuje přehled o popisu nástroje/programu, hypotéze, metodách evaluace a datech. Tato tabulka je praktickým výstupem práce velmi dobře využitelným pro potřeby autora.

3. Základní charakteristiky výzkumného systému ve vybraných zemích

Mezi základní statistiky o stavu výzkumného systému ve vybraných zemích patří podíl státních rozpočtových výdajů a dotací na výzkum a vývoj (GBOARD , Government Budget Appropriations or Outlays on Research and Development) na celkových veřejných výdajích a ve vztahu k HDP.

V ČR v roce 2013 dosáhl podíl 0,67 %, zatímco průměr za EU28 činil 0,69 %. Nejvyšší podíl státních rozpočtových výdajů a dotací na výzkum a vývoj v poměru k HDP více jak 1 % měly ze zemí EU Finsko (1,03 %) a Dánsko (1,02 %). I ostatní vybrané země (Rakousko a Nizozemí) investují do VaVa více prostředků než ČR.

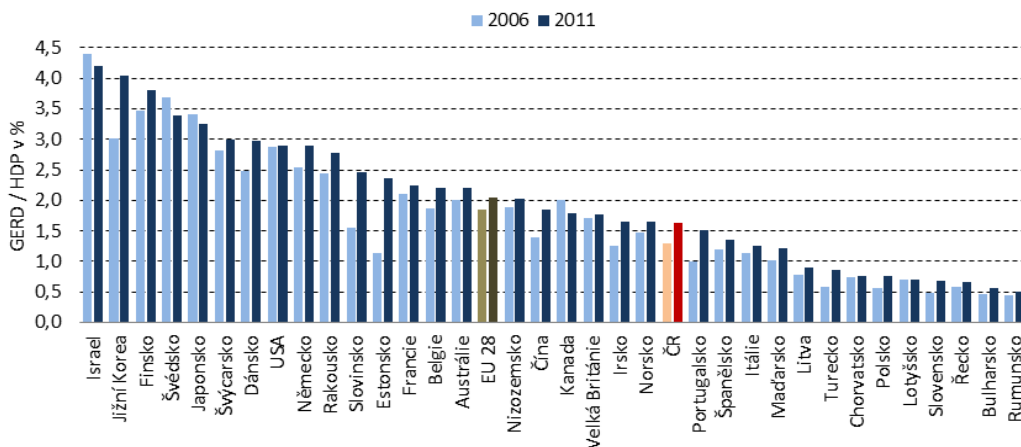
GRAF 1: GBAORD jako podíl na HDP ve vybraných zemích; 2005 a 2013

Zdroj: Eurostat 2014

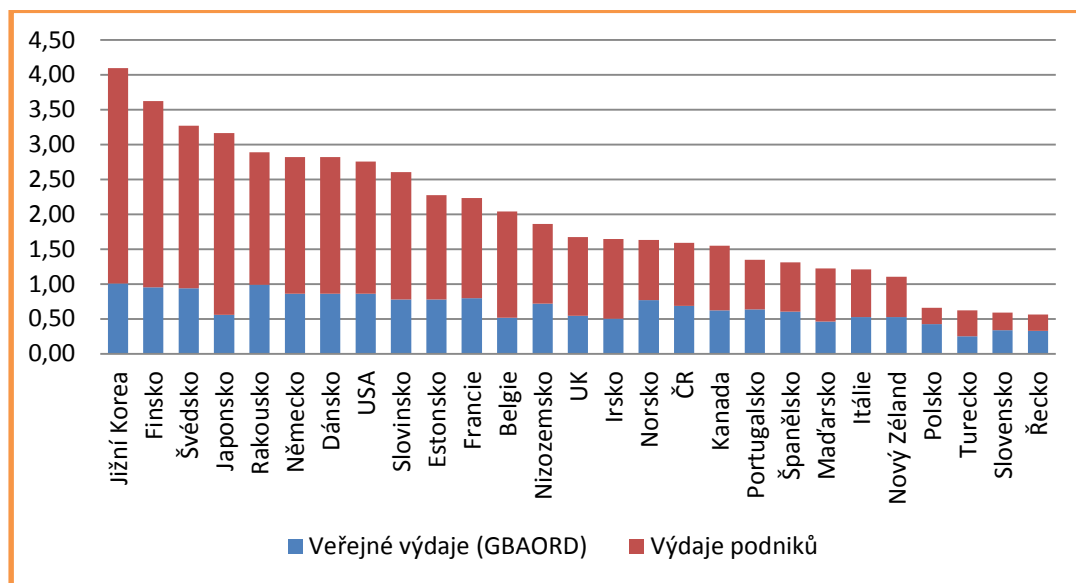
Dalším důležitým ukazatelem je GERD z anglického Gross Expenditures on Research and Development označuje celkové hrubé výdaje na VaV včetně podnikových.

GRAF 2: GERD jako podíl na HDP ve vybraných zemích; 2006 a 2011

Zdroj: Eurostat – Science and technology database; OECD – MSTI database.

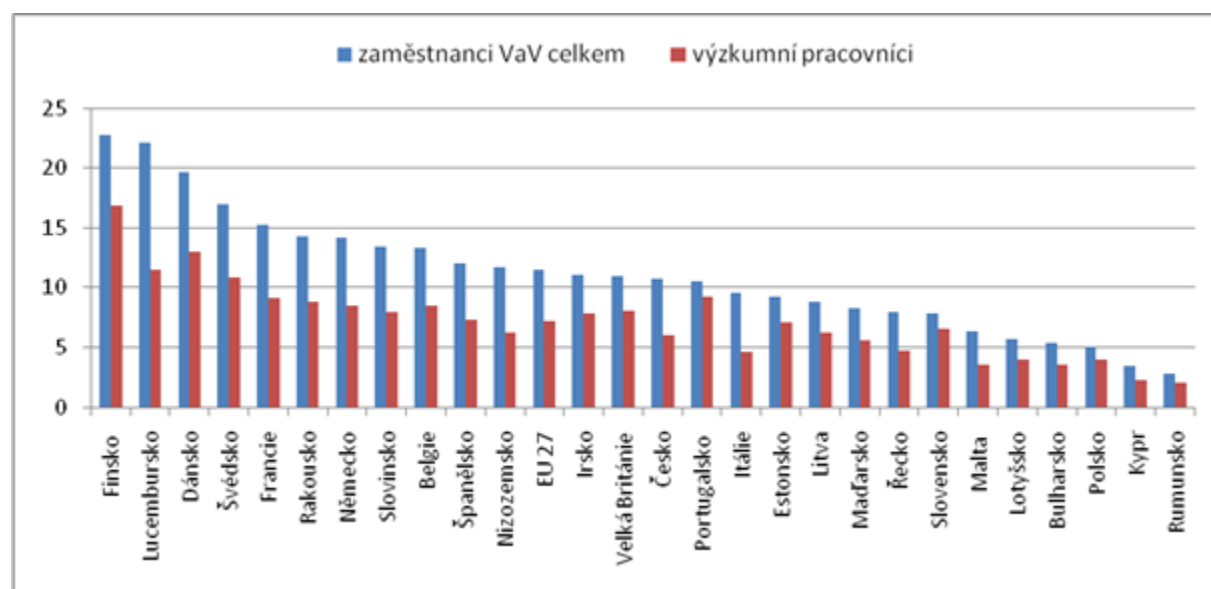
GRAF 3: GERD jako podíl veřejných a podnikových výdajů na VaVaI podle vybraných zemí.

Zdroj: Eurostat – Science and technology database; OECD – MSTI database.

Dalším důležitou charakteristikou a ukazatelem stavu VaVaI v jednotlivých zemích jsou pracovníci ve výzkumu.

GRAF 5: Zaměstnanci ve výzkumu a vývoji (FTE) a výzkumní pracovníci (FTE) na 1000 zaměstnaných osob ve státech EU (2010)

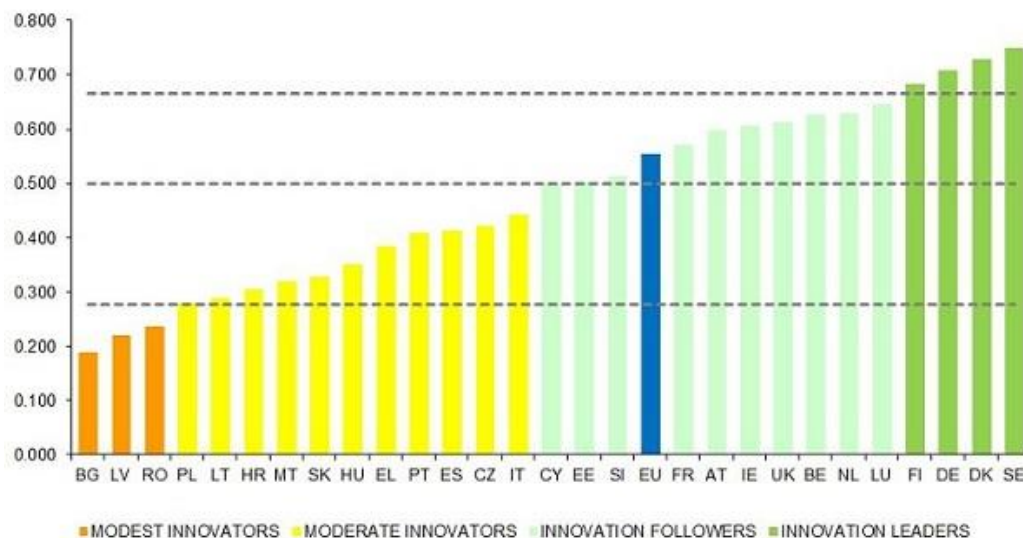
Zdroj: Eurostat (2012)

http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/science_technology_innovation/data/database

Poznámka: Francie 2009, Řecko 2007

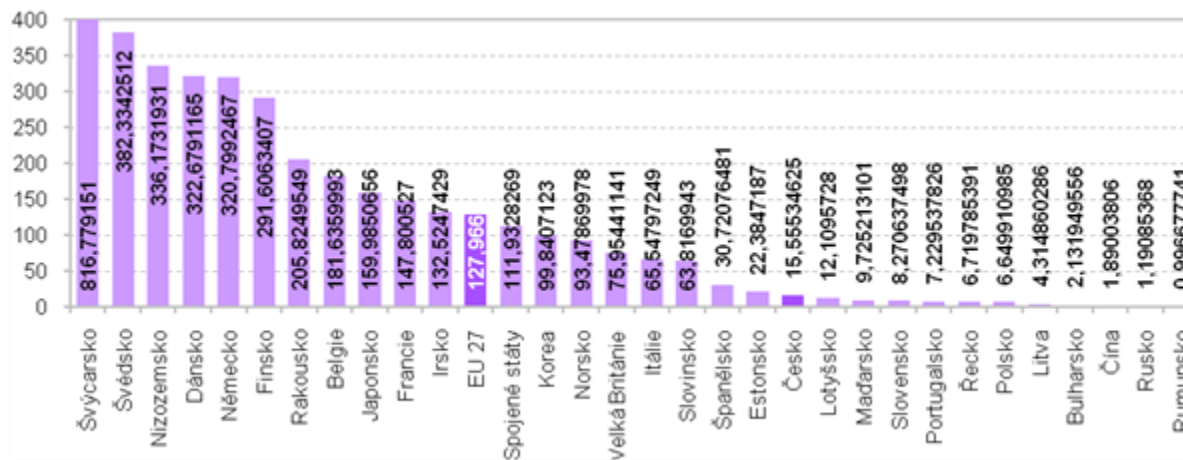
Evropská unie vydává každoroční analýzu European Union Scoreboard. Jedná se o srovnávací hodnocení výzkumu a inovační výkonnosti členských států EU a relativní silné a slabé stránky národních systémů VaVaI.

GRAF 6: Inovační výkonnost členských států EU (analýza European Union Scoreboard 2014)

Zatímco hodnocení v innovation scoreboard představuje výkonnost systému dle dané metodologie, představuje virtuální sílu. Konkrétnějším ukazatelem výkonnosti systému VavaI je počet patentových přihlášek. Z grafu je patrné, že ČR je hluboko za počty podaných přihlášek vybranými zeměmi.

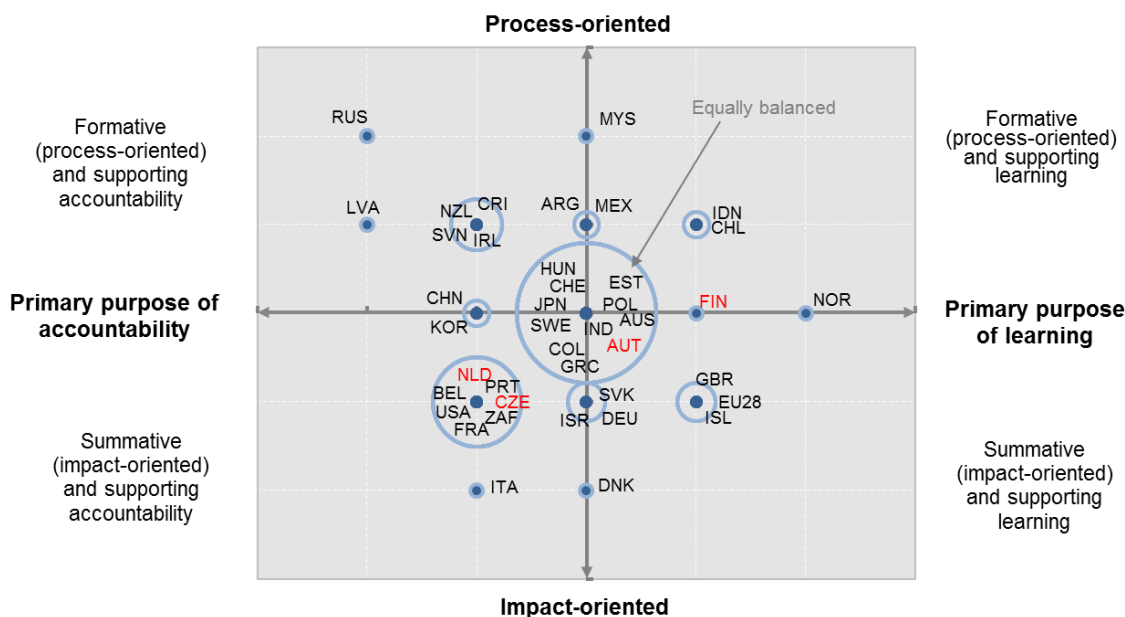
GRAF 7: Patentové přihlášky podané u EPO, 2011 (počet na mil. obyvatel)

Zdroj: EPO, převzato z: Rada pro výzkum, vývoj a inovace (2012): Analýza stavu výzkumu, vývoje a inovací v České republice a jejich srovnání se zahraničím v roce 2012. Úřad vlády České republiky.

Vizualizace přístupu k hodnocení jednotlivých zemí je velmi pěkně prezentována dotazníkem OECD STI Outlook 2014 policy questionnaire. Primární účel a orientace hodnocení politik VaVaI jsou definovány sebehodnocením země na otázku¹: Jaké jsou hlavní trendy (za posledních 5 let) VaVaI hodnocení politik a posouzení dopadů (IA) ve vaší zemi? Změnil se za posledních 5 let účel evaluace (učení versus odpovědnost/legitimita) ve vaší zemi? Změnila se orientace evaluace (sumativní² versus formativní³) během posledních 5 let?

GRAF 8: Primární účel a orientace hodnocení STI politik, 2014 (na základě vlastního hodnocení zemí)

Zdroj: OECD Science, Technology and Industry Outlook 2014

¹ "Primární účel hodnocení: -2 = odpovědnost, -1 = menší odpovědnost, 0 = vyvážený, +1 = menší učení, +2 = učení.
"Orientační hodnocení: -2 = více sumativní, -1 = mírně sumativní, 0 = vyvážený, +1 = mírně formativní, +2 = více formativní.

² Hodnocení sumativní – důraz na analytické aspekty, hlavně popis současného stavu a kvality VaV, nejdůležitější je hodnocení výsledků.

³ Hodnocení formativní - zaměřeno více na proces zlepšování a učení, zahrnuje zpětnou vazbu mezi hodnotitelem a hodnoceným, nejdůležitější součástí je hodnocení procesů a struktury.

4. Struktura výzkumného a inovačního systému ve vybraných zemích - národní strategický rámec výzkumu a vývoje a hl. hráči

4.1 RAKOUSKO

Rakousko posledních 10 let „dohání podporu“ výzkumu a vývoji. Rakouské národní výdaje na výzkum, technologický vývoj a inovace (dále jen R&D&I) byly za tuto dobu téměř zdvojnásobeny. V roce 2012, celkové investice do výzkumu a vývoje v zemi činil € 8.708b nebo 2,84% HDP, tedy podstatně vyšší, než je průměr v EU kolem 2%.

V Rakousku jsou 3 hlavní zdroje financování R&D&I: podnikový sektor, veřejný sektor a mezinárodní zdroje. Hlavní sektory provádějící VaVaI jsou podnikový sektor, sektor vyššího vzdělávání a veřejný sektor. Podnikový sektor se skládá ze dvou podsektorů: podnikatelského sektoru, tj. na zisk orientované výrobní podniky a podniky nabízející služby a neziskově orientované výzkumné ústavy, které provádějí VaVaI pro firmy.

4.1.1 Strategický rámec systému podpory VaVaI.

Inovace jsou jednou ze sedmi podporovaných strategických oblastí aktuální vládní strategie Národního programu reforem VaVaI pro roky 2008-2013. Právě od roku 2008 bylo učiněno několik zásadních kroků k definici národní strategie v oblasti VaVaI.

V roce 2008 proběhlo na národní úrovni hodnocení systému výzkumu a vývoje „Podpora a financování výzkumu - konečné výsledky hodnocení systému.“

Cílem hodnocení bylo analyzovat podporu výzkumu, vývoje a jejich financování, popsat výkonnost rakouského inovačního systému a definovat potřeby a opatření ke zlepšení. Pozornost a důraz byly kladeny na účinnost nástrojů na podporu výzkumu a vývoje. Na jedné straně bylo zkoumáno, do jaké míry jsou účinné a komu jsou určeny, a na druhé straně bylo hodnoceno portfolio nástrojů a jejich mix. Hodnocení bylo provedeno 22 národními a mezinárodními odborníky, bylo konzultováno 1400 výzkumných ústavů a 5000 firem. Hodnocení bylo prováděno v kontextu celkového systému VaVaI v Rakousku.

Poradní orgán vlády [Austrian Council for Research and Technology Development](#) aktualizoval v roce 2009 „Strategy 2020 - Research, Technology and Innovation for Austria“, která společně s výsledky závěrů hodnocení systému financování výzkumu v roce 2008 a závěry z dialogu jednotlivých aktérů výzkumného systému v Rakousku vytvořila pilíř nové národní VaVaI strategie.

Tato strategie „Research, Technology and Innovation Strategy of the Austrian Government - The Road to become Innovation Leader“ zveřejněná v 2011 definuje kroky vedoucí k přeměně z tzv.

„innovation follower k innovation leader“. Strategie sice potvrzuje i finanční cíl investovat 3,76% HDP na výzkum a vývoj v roce 2020 (s veřejným / soukromým rozdělení 1: 2), 2% HDP pro terciárního sektoru a 1% HDP na základní výzkum, nicméně již neposkytuje víceletý plán rozpočtu na dosažení tohoto cíle.

4.1.2 Klíčoví hráči rakouského systému podpory VaVal.

Rakousko je příkladem země s rozdělenou odpovědností za vědní politiku. Jednotlivé „hráče“ můžeme rozdělit do několika úrovní dle jejich rolí.

Úroveň tvůrců politik.

Zákonodárnou moc má Rakouský parlament. Politickými otázkami souvisejícími s výzkumem a vývojem se zabývají dva výbory: Výbor pro vědu a Výbor pro výzkum, technologický rozvoj a inovace.

Provozní úroveň

Na federální úrovni mají od roku 2013, kdy proběhly volby a následná restrukturalizace ministerstev, odpovědnost za výzkum a technologický vývoj: Ministerstvo dopravy, inovací a technologií (BMVIT) a ministerstva pro vědu, výzkum a hospodářství (BMWFW), které po volbách vzniklo sloučením 2 předchozích ministerstev.

Ministerstvo financí (BMF) upravuje přidělování finančních prostředků a hraje implicitní roli při stanovování pokynů a norem pro navrhování, provádění a sledování programů. BMF tedy hraje důležitou roli v rámci politiky výzkumného systému Rakouska, i když za tuto oblast není přímo odpovědné. Mezi ministerstvy neexistuje žádný formální mechanismus koordinace.

Dále jsou v Rakousku zřízeny pro oblast VaVal dva hlavní poradní orgány:

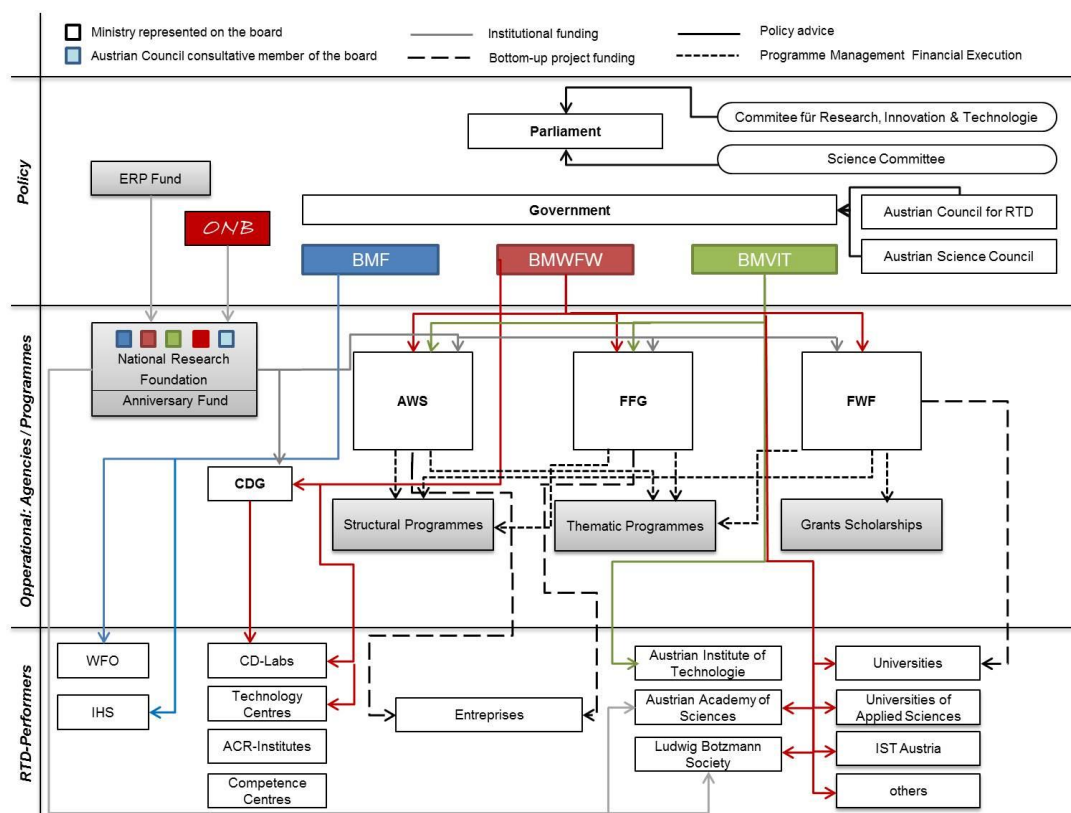
Rakouská rada pro výzkum a technologický vývoj/ The Austrian Council of Research and Technology Development (dále jen Rakouská Rada) byla založena v roce 2000 strategický poradní orgán Vlády a poskytuje doporučení ve všech otázkách týkajících se politiky v oblasti výzkumu a vývoje. Dále je od roku 2004 zřízen Rakouský výzkumný výbor /Wissenschaftsrat za účelem poskytování poradenství týkající se vysokého školství a vědy, dále BMWFW, parlamentu a univerzitám.

Došlo k výraznému oddělení úkolů mezi ministerstvy a agenturami pro financování, tedy mezi úrovní tvorby politik a operativní úrovni. Došlo ke sloučení dříve samostatných subjektů pro financování a agentur.

Finanční prostředky na aplikovaný výzkum a vývoj a inovace v Rakousku dnes řídí dvě velké agentury: Rakouské agentury na podporu výzkumu/The Austrian Research Promotion Agency(dále jen FFG) a Austria Wirtschaftsservice (AWS).

Snaha o maximalizaci efektivity a legitimizace poskytování podpory v Rakousku je za posledních 10 let dále vidět v systematickém zavádění programů, jako klíčových nástrojů k soutěžnímu financování VaVaI.

SCHEMA 1: Struktura výzkumného systému v Rakousku

Zdroj: Erawatch

http://erawatch.jrc.ec.europa.eu/erawatch/opencms/information/country_pages/at/country?section=Overview&subsection=StrResearchSystem

4.2 NIZOZEMÍ

4.2.1 Strategický rámec systému podpory VaVaI.

Národní politiky v oblasti VaVaI jsou definované rámcem strategických dokumentů Evropské Unie. Z roku 2013 existuje vládní Program stability pro roky 2012 -2017 a z něj vyplývající 2013 Národní program reform, který představuje krátkodobý makroekonomický scénář, country-specific recommendations ze strany EU a dále politiky nutné k dosažení celoevropských strategických cílů Evropa 2020. Doporučení EU bylo v VaVaI oblasti zaměřeno především na podporu inovací, zvýšení

soukromých investic do VaVaI, spolupráci výzkumné a podnikové sféry a podporu obnovy průmyslu prostřednictvím vhodně nastavených pobídek za zachování dostupnosti pobídek i mimo špičková odvětví a zachování dostupnosti pro základní výzkum.

Vláda tak pokračuje v důsledném dialogu všech aktérů VaVaI v tzv. top odvětvovém přístupu s cílem celkových výdajů na R&D&I ve výši 2,5% HDP v roce 2020(GERD).

Na resortní úrovni vznikla v roce 2011 VaVaI strategie pod EZ s názvem „To the top: Towards a new enterprise policy“ a byla následována strategií „To the top: Enterprise policy in action(s)“, obě uplatňují top odvětvový přístup a definují top odvětví vyznačující se silnou pozici na trhu s vysokým exportem, dobrou znalostní základnu, existující spoluprací podnikatelského a výzkumného sektoru a potenciálem přispět k inovativním řešením společenských výzev. Jde o tato odvětví:

- ✓ Agro-potravinářství
- ✓ Zahradnictví a uchovávání jeho produktů
- ✓ High-tech materiály a systémy
- ✓ Energie
- ✓ Logistika
- ✓ Kreativní průmysl
- ✓ Vědy o životě
- ✓ Chemikálie
- ✓ Voda

V každém z těchto odvětví byl vytvořen „top tým“ vědců a podnikatelů, který navrhl konkrétní návrhy a opatření pro daná odvětví.

V 2012 bylo ustaveno 19 tzv. Top konsorcia znalostí a inovací/ Consortiums for Knowledge and Innovation (TKI) s danými výzkumnými agendami a v 2013. Mechanismus financování TKI výzkumné agendy má být z větší míry zajištěn soukromým financováním, které bude podpořeno TKI příspěvkem z veřejných prostředků.inovačními kontrakty. Kontrakty byly poprvé podepsány pro rok 2014-2015 mezi top odvětvími, znalostními institucemi a nizozemskou Vládou (závazek roční investice do VaVaI 2 mld EUR (970 mil. Top odvětvími a 1,06 mld veřejné prostředky).

Navazujícím opatřením je '[SME innovation support for top Sectors](#)', které malým a středním podnikům umožňuje předkládat návrhy na účast v top sektorových iniciativách zhodnocujících jejich potenciál.

Dále běží v oblasti VaVaI různé finanční nástroje a nepřímé nástroje podpory: SME+ Innovation Fund, příspěvek na výzkum a vývoj, daňový kredit VaVaI a např. také Fond fondů.

4.2.2 Klíčoví hráči holandského systému podpory VaVaI.

Úroveň tvůrců politik.

Nizozemsko má na úrovni „policy makers“ 2 koordinačních mechanismy:

1. Rady kabinetu Vlády: pro oblast VaVal má kompetence Rada pro oblast hospodářství, infrastruktury a životního prostředí (REZIM).
2. Rady na úrovni ministerstev (CEZIM): pro oblast VaVal má kompetence Komise pro hospodářské záležitosti, infrastrukturu a životní prostředí (CEZIM)..

Provozní úroveň

Hlavními aktéry holandského VaVal systému a jeho řízení je Ministerstvo školství, kultury a vědy/ Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) a ministerstvo hospodářství/ Ministerie van Economische Zaken (EZ).

OCW je zodpovědné za vysokoškolské vzdělání, vědu a základní výzkum veřejného sektoru, dále koordinuje vědní politiku národní vlády a podílí se na mezinárodní vědní politice. Poskytuje především institucionální financování a financování základního výzkumu.

EZ je zodpovědné za aplikovaný výzkum a inovace a hraje tedy větší roli v centrální správě národní inovační politiky. Pod EZ byly převedeny gesčně i Holandská organizace pro aplikovaný vědecký výzkum/ Netherlands Organisation for Applied Scientific Research ([TNO](#)) a také velké technologické instituty. EZ má tedy i silnější hlas při přerozdělování finančních prostředků na výzkum ze strany Národní rady pro výzkum/ National Research Council ([NWO](#)) a Královské holandské akademie umění a věd/ Royal Netherlands Academy of Arts and Sciences ([KNAW](#)) .

Do třetice Ministerstvo hospodářství je zodpovědné za část vědní politiky pro oblast Podnikání a inovace.

Systém holandského řízení VaVal zahrnuje několik poradních subjektů, které se podílejí nejen na analýzách a hodnocení politik, ale i na provádění politik.

Hlavními orgány jsou:

1. Poradní sbor pro vědu, technologie a inovace/ Advisory Council for Science, Technology and Innovation ([AWTI](#)). Jde o nezávislý poradní orgán vlády a parlamentu pro oblast vědy a výzkumu, , technologického vývoje a inovací v jak na národním a mezinárodním kontextu,
2. Královská holandská akademie umění a věd/ Royal Netherlands Academy of Arts and Sciences ([KNAW](#)), je zastřešující organizací pro různé ústavy, které provádějí vědecký výzkum v oblasti humanitních, společenských věd a věd o živé přírodě.
3. Holandský úřad pro analýzu hospodářské politiky/ the Netherlands Bureau for Economic Policy Analysis ([CPB](#)) a
4. Vědecké rady pro vládní politiky/ the Scientific Council for Government Policy ([WRR](#)).

Implementace politik ve smyslu poskytování podpory provádí především 4 zprostředkovatelské organizace: NWO, KNAW, RVO, STW.

1. Národní rady pro výzkum/ National Research Council ([NWO](#)) je poskytovatelem finančních prostředků především vysokým školám a výzkumným ústavům.
2. KNAW(viz. výše),
3. RVO (agentura Ministerstva EZ, dříve NL Agentura Agency), působí jako poskytovatel podpory mezi národní vládou na jedné straně a podniky, znalostními ústavy a samosprávou na straně druhé. Část RVO je zodpovědná za financování inovačních aktivit (tj úvěrů a dotací na inovace).
4. Nadace pro technologie/ Technology Foundation (STW), podporuje a financuje vědecko-technologické výzkumné projekty a podporuje využití výsledků výzkumu ze strany třetích osob.

4.3 FINSKO

Aktuální vládní program Finska z roku 2011 se zavázal ke zvýšení výdajů GERD na výzkum a vývoj na 4% HDP po dobu 2011-2015, což je nejvíce ze zkoumaných zemí a skoro 2x větší než průměr EU. Jako obecný trend, dochází k posunu od úzce vymezené oblasti vědy a techniky směrem k široce založené inovační politika, zahrnující otázky politiky výzkumu, technologické politiky, a prvky z různých jiných politik.

4.3.1 Strategický rámec systému podpory VaVal.

Rada pro výzkum a inovace /Research and and Innovation Council zveřejnila v roce 2010 zprávu, která představila nový výzkumný a inovační rozvojový program. Program pojímá VaVal systému celostně a stanovuje strategické body rozvoje.

Shrnutí by se dal v důrazu na racionalizaci veřejného sektoru s ohledem na podporu mezisektor. Přístupu, reorganizaci postupů a opatření s ohledem na celkový důraz na celostní přístup ke vzdělávání, výzkumu a inovacím, podpora integrovaného rozvoje technologických a sociálních inovací, podpora struktur a aktivit k posílení překračování hranic výzkumu, experimentů s větší rizikovostí výzkumu, podpora podnikání opět vč. Řízených více rizikových činností, tvorba politik k posílení výkonu veřejného a podnikatelského sektoru.

Vládní národní program reforem 2013 a postihuje VaVal systém má si dávat jako hlavní úkol diverzifikovat strukturu podnikání s cílem rozšíření inovační základny.

Ve zprávě k plnění Národního programu reforem jsou dále určeny oblasti a opatření, které budou provedeny k dosažení cíle finské vlády (4% HDP na VaVal)

- ✓ Výzkum a vývoj daňová pobídka 2013 - 2014
- ✓ Academy of Finland programu 2013

- ✓ Legislativní reforma výzkumných institucí a financování 2012 - 2013
- ✓ Legislativní reforma financování vysokých škol (2013) a
- ✓ univerzity aplikovaných věd (2014)
- ✓ Politika Výzkumná infrastruktura 2012 - 2013
- ✓ Otevření informačních zdrojů 2011-2017.

V návaznosti na tyto opatření v září 2013 finská vláda schválila rezoluci, která určuje tři balíčky opatření pro reformu výzkumných ústavů a financování výzkumu a identifikuje ministerstvu v každém případě. Tyto tři soubory opatření zahrnují strukturální reformy, reformy financování výzkumu, a provádění a sledování reforem, tedy i hodnocení. Celková reforma bude realizován v 2014-2017. Cílem celkové reformy je posílit multidisciplinární a sociální výzkum na vysoké úrovni, podporu organizace výzkumných ústavů do větších celků a také reorganizaci finančních toků pro výzkum.

4.3.2 Klíčoví hráči finského systému podpory VaVaI.

Finsko má zaveden centralizovaný systém plánování výzkumné politiky a rozhodování, který se skládá ze 4 úrovní.

Parlament a Vláda jsou odpovědné za rozhodování na nejvyšší úrovni, přičemž využívají poradní orgán pro záležitosti výzkumu, technologií a inovací Radu pro výzkum a inovace / Research and Innovation Council ([RIC](#)).

Ministerstva představují druhou úroveň. Mezi klíčová ministerstva ve vztahu k politice výzkumu jsou Ministerstvo pro vzdělávání a kulturu (MEC, dříve Ministerstvo školství) a ministerstvo práce a hospodářství (MEE, dříve Ministerstvo průmyslu a obchodu).

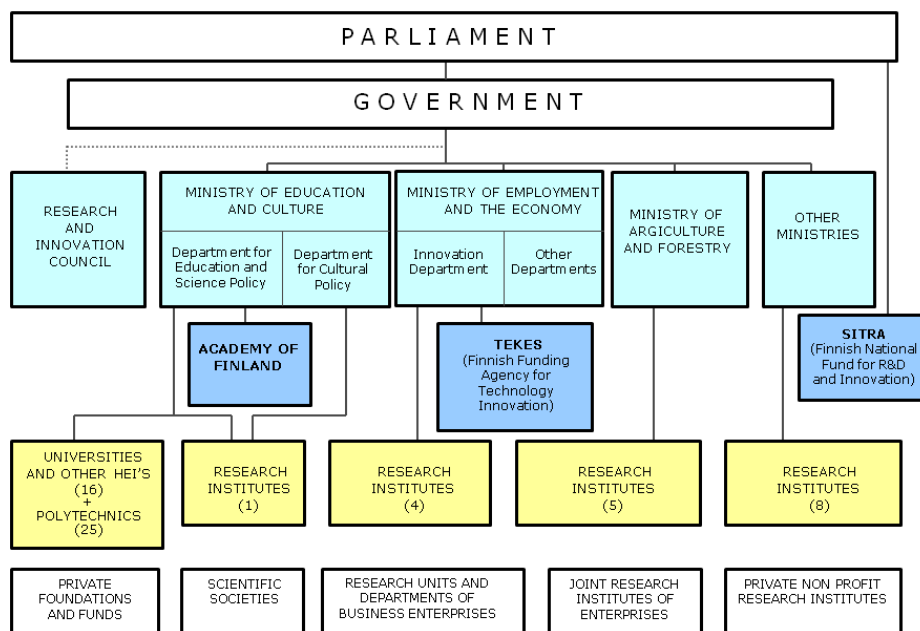
Třetí úroveň představují agentury pro poskytování podpory výzkumu a vývoji, především Finská akademie a Tekes, finská agentura pro financování technologie a inovace.

Finská akademie se zaměřuje na financování základního výzkumu (s podílem 16,5% finančních prostředků ze státního rozpočtu na VaVaI v roce 2014).

Většina finančních prostředků, jimiž disponuje TEKES jsou přidělovány na projekty v oblasti výzkumu a vývoje prováděných společnostmi (s podílem 26,3% finančních prostředků ze státního rozpočtu na VaVaI v roce 2014).

Čtvrtá úroveň zahrnuje výzkumné organizace samotné: vysoké školy, veřejné výzkumné instituce, soukromé výzkumné organizace a podniky.

SCHEMA 2 Struktura výzkumného systému ve Finsku

Zdroj: Erawatch

http://erawatch.jrc.ec.europa.eu/erawatch/opencms/information/country_pages/at/country?section=Overview&subsection=StrResearchSystem

5. Historie evaluace v jednotlivých zemích

5.1 RAKOUSKO

Kultura evaluace se dá v Rakousku hodnotit jako dobře vyvinutá. První evaluace v oblasti VaVaI politik byly v Rakousku zpracovávány až koncem 80. a začátkem 90. let. Většina evaluačních studií v té době byla zaměřena na technologické programy, které byly pouze jedním z prvků národního inovačního systému. V roce 1987 byl založen Innovation and Technology Funds (ITF), který financoval některé relativně malé technologické programy a začal zpracovávat jako podkladové dokumenty ex-ante hodnocení připravovaných programů a po implementaci i ex-post hodnocení těchto technologických programů.

Dalším příkladem evaluačních aktivit byl výzkumný projekt z počátku roku 1990, implementace rakouského monitorovacího systému technologií (ATMOS). První systematická studie v oblasti „foresight“ probíhala v Rakousku v letech 1996 až 1998 a jednalo se o odborné panelové diskuse a dvou Delphi cvičení kombinované s prognózami v oblasti technologií a socioekonomie. Dosud žádná další takto rozsáhlá prognostická studie v Rakousku od té doby zpracována nebyla.

Nepravidelně je prováděn v Rakousku benchmarking VaVaI politik. Rakouská Rada dále příležitostně organizuje veřejné konzultace k otázkám VaVaI politikám.

5.2 NIZOZEMÍ

Praxe hodnocení výzkumu a vývoje se v Nizozemí rozmohla v polovině 70. let a s postupným zapojením všech hlavních aktérů a zdokonalením postupů se hodnocení VaVaI stalo nedílnou součástí nizozemské vědní politiky. Tvůrci politik podporovali hodnocení jako užitečný nástroj k restrukturalizaci VaVaI systému v Nizozemí.

Klíčovým prvkem je v Holandsku institucionální hodnocení spouštěné Vládou, kdy v duchu hesla nejfunkčnější je „správa na délku paže“ ponechává autonomii v hodnocení VaVaI výzkumným organizacím a institucím samotným.

Na rozdíl od účelu institucionálního hodnocení je účelem hodnocení výzkumných programů a projektů rozhodnutí o zahájení financování/poskytování podpory při zahájení či pokračování těchto programů a projektů. Zpočátku byly programy hodnoceny poměrně neformální cestou "in house", později se začal klást důraz na vnější hodnocení. Při hodnocení je většinou kombinováno expertní kvalitativní hodnocení doprovázené systematickým sběrem dat a hodnocena je vědecká kvalita a dopad výzkumu a vývoje ze společenského hlediska.

5.3 FINSKO

Už v 70.tých letech Finská akademie začala s praxí hodnocení prioritních oblastí výzkumu a vlastních programů na dobrovolné bázi. Zásadní změna nastala, když se hodnocení stalo součástí oficiální vědní politiky v letech 80.tých, kdy Science Policy Council (předchůce Rady) ve svém doporučení vyzval k systematickému provádění evaluací různých R&D oborů a definoval principy evaluační politiky. Toto nařízení ovlivnilo přístup nejen Finské akademie, ale i univerzitních týmů v různých oborech, protože politická poptávka po odůvodněnosti, účelnosti a výsledcích na vysoké úrovni byla jasná a univerzitní týmy byly i dále motivovány ztrátou/ziskem financování. Tento přístup pokračoval až do let 90.tých, kdy Finsko procházelo ekonomickou recesí a hodnocení výzkumu bylo podnětem k realokaci zdrojů na R&D&I. Celou tuto dobu šlo primárně o hodnocení vědeckých disciplín a oborů, institucí a výzkumníků samotných, hodnocení programů bylo spíše okrajové.

Nicméně Finsko nemá závaznou legislativu či nařízení, které by evaluaci činilo závaznou a povinnou.

6. Obecný rámec pro hodnocení v jednotlivých zemích

Existence závazných dokumentů pro hodnocení- obecný rámec pro hodnocení, na jehož základě je nutné vytvořit metodiku pro hodnocení dopadů konkrétních programů v závislosti na specifikách cílů, podporovaných aktivit, době trvání, vymezení příjemců apod. (Čadil, Ergo)

6.1 RAKOUSKO

Ještě v roce 2004 neexistoval v Rakousku legislativní rámec pro evaluace s definovanými povinnostmi a pravidly.

Se změnou zákona Forschungs- und Technologieförderungsgesetz – FTFG na podporu výzkumu a technologií byly v roce 2007 byly zveřejněny pokyny k poskytování podpory dle zákona na podporu výzkumu a technologického vývoje tzv. Richtlinien, vydaného spolkovým ministerstvem dopravy, inovací a technologií a spolkovým ministerstvem hospodářství a práce ve shodě se spolkovým ministerstvem financí. Účelem pokynů je definovat specifické požadavky na poskytování podpory výzkumu a technologického vývoje. Cílem je správné a transparentní přidělování finančních prostředků dle rámce EU Společenství pro státní podporu výzkumu, vývoje a inovací.

Richtlinien stanovuje cíl podpůrných výzkumných programů, stanovuje v par. 2.2 povinnost vytvoření evaluačního rámce programu, definování účelu, cíle a postupů hodnocení, a dále i termíny pro ověření dosažení cílů podpory a k tomuto účelu i nutnost stanovení vhodné indikátorové soustavy.

Par. 5 definují Richtlinien také min. obsah programového dokumentu, tedy min. popis výzkumného programu, které jsou vcelku podobné s par. 5 zákona 130/ 2002 Sb. o podpoře výzkumu a vývoje až zmínky o indikátorech a evaluačním rámci a monitoringu.

- ✓ Cíle a opatření programu;
- ✓ Vymezení právního rámce EU;
- ✓ Doba trvání programu a opatření;
- ✓ Podrobnosti o typech projektů (jde-li jednotlivé projekty, spolupráce a vytváření sítí projektů);
- ✓ Podrobnosti přidělení míry a výše a členění způsobilých nákladů;
- ✓ Dodavatelé propagace;
- ✓ specifikace zásad poskytnutí podpory;
- ✓ Identifikaci postupů hodnocení a hodnotící komise;
- ✓ Doba trvání projektů;
- ✓ Pravidla pro změny smluv v rámci projektu;
- ✓ Indikátory pro ověření dosažení cílů;
- ✓ Informace o shromažďování osobních;
- ✓ Evaluační rámec a monitoring.

Austrian Council for Research and Technology Development/ Rakouská rada pro výzkum a technologický vývoj vydala v roce 2003 nezávazná politická doporučení k evaluaci/hodnocení a monitoringu programů výzkumu a technologického vývoje, které vnímá jako ústřední nástroj rozvoje národního inovačního systému:

- ✓ Ex-ante hodnocení: je založeno na jasném popisu programu s nastavenými kvalitativními a kvantitativními cíli, měřitelnými pomocí konkrétních ukazatelů.
- ✓ Pokyny pro věcné monitorování a analýzu dopadů: probíhá monitoring a řízení plánu programu včetně stanovení opatření k řízení programu; analyzován je vždy dopad na rozvoj lidských zdrojů; proběhne vyhodnocení designu programu (interim, ex post).
- ✓ Finanční řízení a rozpočtování: zprávy o finančním řízení musí být průběžně po celou dobu trvání programu vč. Startovacích odhadnutých nákladů.
- ✓ Nastaveny musí být pravidla pro transparentní a objektivní hodnocení, rozhodování a
- ✓ controlling - mechanismy na úrovni projektu.
- ✓ Kompatibilita s pravidly státní podpory EU

6.2 NIZOZEMÍ

Současný systém evaluace v Nizozemí vychází z iniciativy Ministerstva financí s názvem - Od rozpočtů politik k jejich zodpovědnosti (VBTB) - a řídí se Předpisy pro měření výkonnosti a evaluaci (Regeling Prestatiegegevens en Evaluatieonderzoek - RPE) .

VBTB je závazná pro všechny ministerstva, jejím cílem je propojení cílů a aktivit politik s prostředky alokovanými na jejich realizaci. Klade si otázky typu – čeho chceme dosáhnout, kolik můžeme utratit apod. Takový způsob tvorby politik a veřejných rozpočtů zdůraznil důležitost a potřebu hodnocení cílů politik založeného na využití indikátorů výkonnosti, systematického monitorování a evaluace.

RPE stanovuje řadu požadavků pro tvorbu politik (ex-ante evaluaci), monitorování a ex-post hodnocení. Každý nástroj musí být evaluován každých pět let. Využití ex-ante hodnocení je nezbytné. Může být vynecháno jen z velmi závažných důvodů. Předpis stanovuje:

Využití nástrojů pro evaluaci.

- ✓ Povinnost zvážit ex-ante evaluaci při zahájení přípravy nového nástroje.
- ✓ Frekvenci a rozsah ex-post hodnocení.
- ✓ Informování ministra, ředitele příslušného odboru a parlamentu o výstupech evaluace.

Na základě tohoto předpisu ministerstva připravila pokyny pro (ex-ante) hodnocení nástrojů. Od roku 2002 Ministerstvo pro ekonomické záležitosti, které je zodpovědné za politiku VaVal, využívá systematický přístup pro ex-ante evaluaci ke zhodnocení souladu nových nástrojů, cílů politik a identifikovaných problémů. Nový program by měl být vytvářen na základě podkladové studie a měl by pro něj být vypracován systém pro monitorování a plán evaluace se specifikovanými indikátory

vstupů, výstupů a výsledků. Ex-post evaluace dříve zahájených nástrojů je také využívána při přípravě nových politik a nástrojů.

Vyhodnocení VBTB a RPE vedlo v roce 2006 k aktualizaci RPE. Ta zdůraznila potřebu nezávislosti evaluace a potřebu využívat informace získané při ex-post hodnocení pro přípravu a realizaci politik a současně potřebu periodické evaluace politik. V současné době nastává posun od zdůrazňování ex-post hodnocení k ex-ante evaluaci a monitorování.

Evaluace hlavních programů VaVaI je diskutována v parlamentu. To má pozitivní vliv na evaluační kulturu na úrovni ministerstev, implementujících agentur a příjemců podpory. (Cadil, 2011)

6.3 FINSKO

Finsko nemá závazně stanovenou evaluaci politik, institucí, programů či projektů. Evaluační kultura se vyvíjela cca od 70. let. Předchůdce Rady pro výzkum a inovace doporučil v roce 1981 provádět systematické provádění hodnocení různých R&D oborů a definoval principy evaluační politiky, nicméně se jedná spíše o nástroj pro rozhodování o realokaci zdrojů než závazný dokument. Standartně jsou hodnoceny instituce vč. Např. samotné Rady pro výzkum a inovace / Research and Innovation Council (RIC).

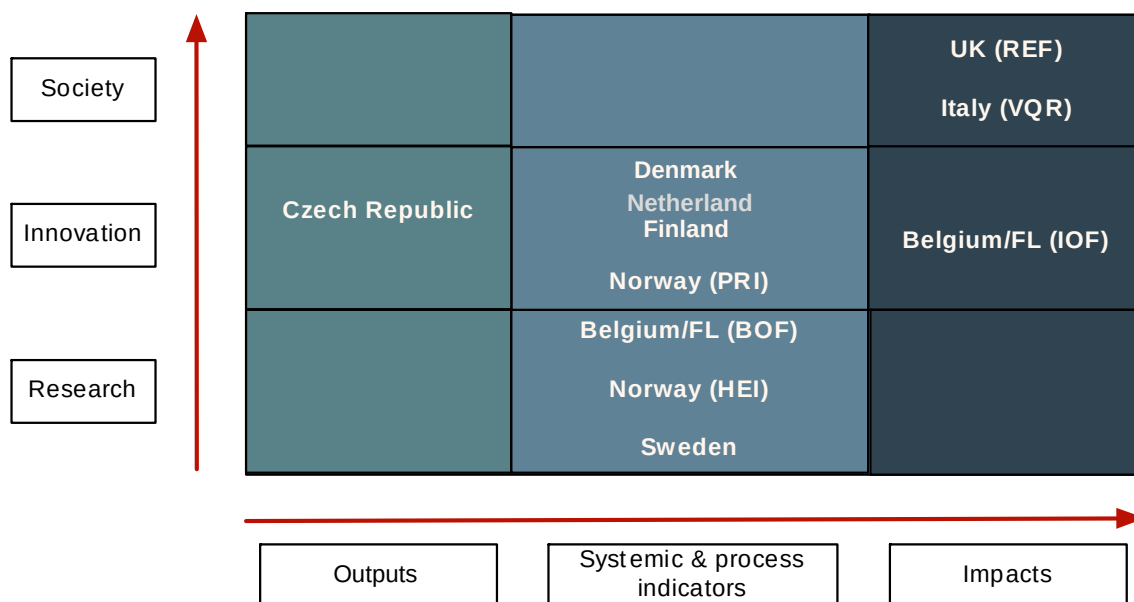
Rada zároveň vydává v pravidelných intervalech pro tvůrce politik tzv. review vědecko technologických politik, které na základě vývoje za minulé období analyzují a dávají doporučení pro období budoucí. Dále je ustavena Vládní pracovní skupina pro koordinaci výzkumu, výhledů a hodnotících aktivit, která usnadňuje spolupráci a výměnu informací mezi ministerstvy. Jednou za volební období vláda předkládá do Parlamentu výsledky práce této skupiny tzv. zprávu o výhledech v dlouhodobé perspektivě.

Vzhledem k postupně rozvíjené evaluační kultuře jsou již standartně zadávány evaluace programů a projektů v klasickém členění ex-ante, interim a ex-post za účelem sumativního či formativního zhodnocení.

7. Stav hodnocení se zaměřením na hodnocení účelových/project oriented programů podpory VaVaI

Porovnání přístupu k hodnocení účelových programů podpory VaVaI vybraných zemí nebylo cílem předkládané práce nicméně shrnutí přístupu k hodnocení je níže zobrazeno v přehledném schématu postavení jednotlivých zemí dle zaměření působnosti a orientace.

SCHEMA 3: Zaměření systému VaVaI ve vybraných zemích dle působnosti a orientace

Source: Technopolis, Presentation by Erik Arnold (Technopolis), Jan 7, 2014

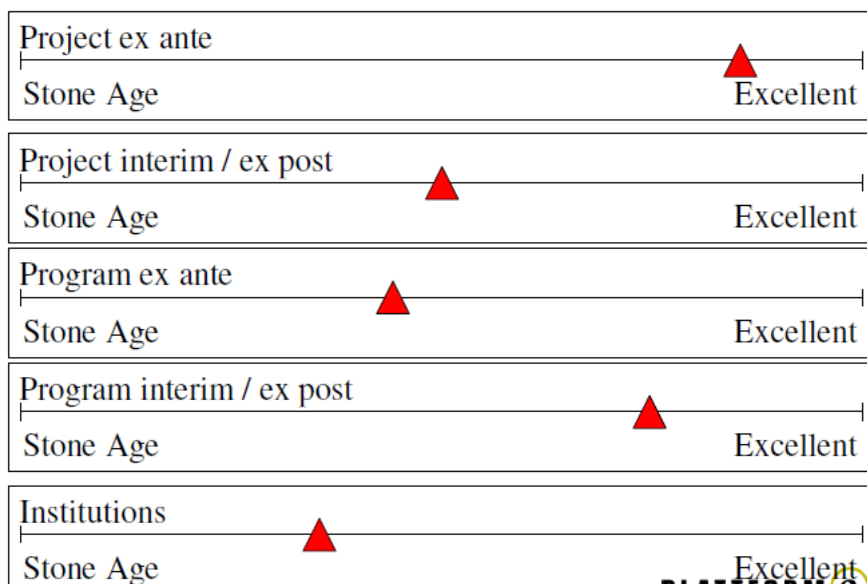
7.1 RAKOUSKO

Evaluace politik a programů VaVaI je v Rakousku realizována z několika důvodů, přičemž jedním z hlavních je jejich legitimizace. Proto je také mnoho zpráv z hodnocení veřejně přístupných. Dalším důvodem je sféra učení se pro přípravu nových politik a programů. V neposlední řadě se provádí pro potřebu poskytovatelů podpory VaVaI (ministerstev zodpovědných za oblast VaVaI), aby se zlepšil management a zacílení programů. (Cadil, 2011)

V poslední době se velice intenzivně diskutuje potřeba hodnocení dopadů programů a politik v oblasti VaVaI. Nicméně dosud žádné takové hodnocení nebylo provedeno. Evaluace se zaměřuje především na programy a další podpůrná opatření a věnuje se zejména průběžnému a závěrečnému hodnocení.

Fteval vyhodnotil v roce 2004 využití evaluací dle jednotlivých fází , kdy ex-post, interim a v menší míře, hodnocení ex-ante se běžně používají pro hodnocení výzkumných programů, institucí a hodnocení na úrovni systému. S vývojem metod a postupů a tlaku na hodnocení dopadu programů ex-post jsou identifikována slabá místa v aktuálním způsobu hodnocení ex-post.

SCHEMA 4: Úroveň a kvalita hodnocení jednotlivých fází a předmětu hodnocení fteval.

Zdroj: Samohodnocení fteval, 2004.

Ex-ante:

V Rakousku se velmi zřídka objevuje hodnocení ve fázi před spuštěním programu/politiky, tedy ex- ante s uvedením termínu „ex-ante“. Existuje řada studií proveditelnosti iniciativ a programů, které obsahují prvky „ex-ante“ hodnocení. Používané metody jsou: benchmarking, výzkum, řízené rozhovory apod.

Interim

Provádění interim hodnocení v posledních letech v Rakousku dramaticky vzrůstá. Jde o reakci na doporučení rakouské Rady za účelem „učení se“ , jde samozřejmě i o opatření poskytovatelů za účelem vylepšení a přizpůsobení dalšího běhu programu. Většinou jsou využíváni externí hodnotitelé. V posledních letech tak byly vyhodnoceny velké tematické programy, programy na ICT,

Výzkum genomu a nanotechnologie.

Interim hodnocení bylo provedeno i u strategie VaVaI s velmi konkrétními doporučeními pro další řízení politiky VaVaI.

Ex-post

Existuje relativně pár jasných příkladů hodnocení ex-post v rakouské politice VaVal. Přestože jsou programy pravidelně hodnoceny po ukončení, kdy jsou patrné výstupy a aktivity, nejde stále o dostatečné časové rozpětí od ukončení programu k evaluaci, kdy je možné vyhodnotit výsledky, což vede k metodicky problematické analýze efektivity programu. Dále pak politici a poskytovatelé podpory VaVal řídící program nejsou motivováni provést analýzu ex-post. Prvně jmenovaní mají jen zřídka zájem dozvědět se o účincích historických aktivit s ohledem na „životnost politiků“, druhí chtějí nastavovat „tady a teď“, což i vysvětluje zájem poskytovatelů o interim evaluace. I v mezinárodním kontextu se dá říci, že existuje velmi málo studií VaVal politik a programů, které demonstrují efekt programu, politiky v dlouhodobém čase.

V Rakousku byly v posledních letech dále i hodnoceny instituce a to jednak poskytovatelé podpory vč. Rakouských fondů (The Industrial Promotion Fund, Austrian Science Fund). Hodnocení výzkumných organizací se dále zabýval Rakouská agentura pro kontrolu kvality/Austrian Agency for Quality Assurance (hodnocení univerzit) a Akademie věd/Academy of Science či Joanneum research provádělo hodnocení neuniverzitních institucí.

Nejdůležitějšími organizacemi, které tvoří evaluační kulturu v Rakousku jsou The Austrian Council of Research and Technology Development a [Platform Research & Technology Policy Evaluation \(fteval\)](#).

Austrian Council for Research and Technology Development, poradní orgán vlády, funguje jako jakýsi akcelerační evaluací. Jeho důležitým počinem bylo vytvoření doporučení pro hodnocení.

Další důležitou je platforma Research & Technology Policy Evaluation (dále jen fteval). Byla založena v roce 1996 na základě neformální spolupráce tvůrců politik, poskytovatelů podpory RDI a evaluátorů s cílem prezentovat přístupy a metody hodnocení, diskutovat aktuální hodnotící praxi na mezinárodní úrovni, a tím přispívat k rozvoji kultury hodnocení. Důležitým počinem fteval bylo zpracování evaluačních standardů výzkumných a technologických politik v roce 2003 s revizí v roce 2012, které se členové platformy zavázali dodržovat. Vzhledem k prestižnosti platformy se dá říci, že stanovila kvalitativní úroveň pro hodnocení poskytování podpory VaVal v Rakousku a zásadně zvyšuje úroveň evaluační kultury v Rakousku.

7.2 NIZOZEMÍ

Tvorba a realizace politiky VaVal a jejích programů je založena na důkladné evaluaci celého systému VaVal. Je založena na využívání analýz, evaluací, benchmarkingu a zapojování celého spektra aktérů. (Cadil, 2011)

Hodnocení programů je především vedeno potřebou zdůvodnění poskytnutí podpory/přidělení finančních prostředků nejen pro zahájení, ale i pro pokračování programů, které jsou často v počátku nastaveny jako „seed programy“. Hodnocení je prováděno ex ante, ex post a interim.

Hodnocení ex ante může zahrnovat návrhy programů nebo návrhy na projekty v rámci těchto programů a zahrnuje: výběr témat, přípravu návrhů programu a hodnocení GO/NO GO.

Hodnocení programů ex post dává důraz na vědeckou kvalitu, korespondenci s podporovanými tématy a zájem podniků.

Příklad: Technické nastavení hodnocení programů provedené NWO:

- ✓ Hodnocení se provádí dle jednotného protokolu, přestože se metodika může lišit.
- ✓ Hodnocení se vždy provádí na základě interim a závěrečné zprávy často doplněné hodnocením provedeným příjemcem. Hodnocení je provedeno externí komisí s účastí expertů z ciziny.
- ✓ Hodnotící zprávy jsou předkládány představenstvu a Generální radě.
- ✓ Pro rozsáhlejší programy byla zavedena povinnost ročních a dvouročních zpráv o implementaci programu a poté byly zpracovány intermi a ex post (3 roky po ukončení programu) hodnocení. Součástí evaluace návštěvy na místě a spolupráce s externími evaluátory.

7.3 FINSKO

Evaluační aktivity ve Finsku se zaměřují na programy, výzkumné organizace, poskytovatele podpory (agentury) a do určité míry také na politiku VaVaI. Za hodnocení programů VaVaI jsou zodpovědní poskytovatelé podpory VaVaI.

Finská akademie/ Academy of Finland řídí, koordinuje a zadává evaluace s cílem zajistit výkonnost, kvalitu a dopady podporovaných aktivit VaV. Ve tříleté periodě vyhodnocuje stav a kvalitu VaV s cílem poskytnout celkový přehled o vývoji a stavu systému VaVaI a stanovit doporučení pro jeho další vývoj. Akademie realizuje hodnocení politiky a programů na dvou hlavních úrovních - na úrovni programů a na úrovni oborů VaV. Všechny programy Akademie jsou evaluovány vzhledem k jejím východiskům, cílům a objemu alokovaným finančním prostředkům. Pozornost se zaměřuje především na průběh a výkonnost programů jako celku a na vytvořenou přidanou hodnotu (celkový přínos).

Evaluace programů realizovaných akademií se obvykle zaměřuje na tyto oblasti:

- ✓ Vědecké výsledky výzkumných programů.
- ✓ Dopady výzkumných programů.
- ✓ Implementace výzkumného programu.
- ✓ Příprava a plánování kontextu programu.
- ✓ Financování a koordinace.

Výsledky evaluace primárně využívají Výzkumné rady, vedení akademie a další subjekty. Výzkumné rady na základě doporučení vzniklých při evaluaci a zaměřených na posílení kvality VaV vytvářejí plány pro realizaci programů a připravují nové programy.

V současné době vzrůstá potřeba hodnocení dopadů programů. Této oblasti hodnocení se začali věnovat všichni poskytovatelé. Aktivními v této oblasti je především Akademie, pro níž je hodnocení dopadu součástí její mise, a agentura Tekes.

Tekes výsledky evaluace využívá pro efektivnější zacílení programů a jejich realizaci. Pro hodnocení dopadů programů Tekes definoval specifické indikátory založené na cílech své strategie. Jakkoliv je aktivní na poli hodnocení programů a vytváření vhodných nástrojů a postupů, evaluace svých programů zadává formou veřejných zakázek.

Současným trendem v evaluacích prováděných Akademií a do určité míry i agenturou Tekes je využívání panelu zahraničních expertů, které jsou využívány zvláště pro hodnocení kvality výsledků VaV a zčásti i pro hodnocení dopadů. (Cadil, 2011)

8. Závěr

Cílem práce bylo zpracovat přehled přístupů k hodnocení programů účelové podpory výzkumu, vývoje a inovací v Rakousku, Nizozemí a Finsku.

Byly zkoumány přístupy k hodnocení se zaměřením na hodnocení programů účelové podpory, tedy těch, které jsou přidělovány na konkrétní daný účel definovaný výzkumným programem ať už oborově zaměřeným, zaměřeným na průřezová témata VaVaI či na jednotlivé fáze VaVaI a hodnocení je zaměřeno na jejich kvalitu.

Rakousko a Nizozemí se shodují v hlavním účelu provádění evaluací a to jejich legitimacy a odůvodnitelnosti poskytnutí finančních prostředků.

Druhým zmiňovaným akcentovaným účelem hodnocení tentokrát u všech 3 zemích je učení se z evaluací pro efektivnější zacílení nových politik a programů a jejich efektivnější či racionálnější realizaci. U Finska je zdůrazňován celostní přístup ke vzdělávání, vědě a výzkumu a k hlavnímu účelu hodnocení – učení se Finsko zdůrazňuje i výkonnost a dopady výzkumu a vývoje na společnost.

První účel je přirozeným důsledkem cca posledních 25 let, kdy rostoucí interakce mezi vědou a společností kombinovanou s hospodářskými recesemi v 90. letech a dalšími tlaky na veřejné rozpočty, během finanční krize v novém tisíciletí zapříčinila finanční omezení v oblasti výzkumu.

Účel zmiňovaný na druhém místě, tedy učení se z evaluací je dán mezi jiným především relativně vyspělou evaluační kulturou ve vybraných zemích, která trvá od 70.-80. let a je patrné, že kultivací všech zúčastněných stran se podařilo nastavit potřebu provést evaluaci a dobré standardy pro všechny typy evaluací bez ohledu na to, zda je evaluace povinně zakotvena v legislativních dokumentech vybraných zemí. Finsko například nemá zakotvenou povinnost evaluací a hodnocení jsou zpracovávána dle dostupných materiálů jako součást celku předmětu evaluace ať už strategie, programů či institucí.

O zaměření hodnocení vědy, technologií a průmyslových politik ve vybraných zemích vypovídá i OECD schéma pozic jednotlivých zemí vůči účelu a orientaci hodnocení z roku 2014 (kap. 4, graf č. 8). Pozice zemí v grafu je vymezena v kvadrantech rozdělených horizontální osou učením a odpovědností (míněno ve smyslu řádného hospodáře) a vertikální osou procesně orientovaným a dopadově orientovaným hodnocením, kdy samy země hodnotily nejvýznamnější trendy v hodnocení VaVaI politik a jejich dopadu za posledních 5 let. Zajímavé bude např. sledovat, zda Finsko, které v roce 2013 provedlo reformy celého systému se nějakým způsobem v grafu posune směrem k legitimitě.

Dalším jednoznačným trendem pozorovatelným nejen u vybraných zemí je vzrůstající nárok na prokazování prospěšnosti a užitečnosti výsledků výzkumu pro společnost, což klade důraz na evaluaci dopadů a přínosů účelových programů a projektů, stejně jako evaluaci institucí a politik a zdokonalování evaluačních postupů, popisů kauzálních souvislostí a kvalitnímu zajištění a zpracování dlouhodoběji sbíraných dat.

Výzkumný systém v Nizozemí velmi zdůrazňoval napojení cílů předmětu hodnocení na poskytnuté finanční prostředky. Program je mnohdy koncipován jako seed-program a v rámci interim hodnocení je rozhodováno o jeho pokračování a i proto je v Nizozemí důsledně dodržována tvorba evaluačního rámce pro VaVal politiky a programy před jejich spuštěním, hodnocení ex-ante a využití indikátorů k měření výkonnosti, systému monitoringu a evaluací.

Hodnocení programů účelové podpory je jen velmi malým výřezem evaluací a se specifickostí programu je vždy nastaven unikátní mix nástrojů a metod hodnocení, který nebyl vzhledem k šíři a unikátnosti hodnocení nijak pro tuto práci zobecňován.

Dle Cadila, 2011 neexistuje žádný univerzálně platný a aplikovatelný model systému evaluace, ani žádná metodika, která by byla přímo využitelná bez jakýchkoliv změn.

Srovnání přístupu k hodnocení vybraných zemí a České republiky nebylo předmětem práce nicméně s ohledem na znalosti systému VaVal je třeba v ČR neustále podporovat a podněcovat zlepšení evaluační kultury ať už na legislativně zakotvené bázi nebo na základě např. platformy obdobné fteval v Rakousku. Osobně vidí autor potenciál v povinné struktuře a evaluačním rámci nových operačních programů, které již určité standarty nastavily a bude pro ně třeba vzdělávat a udržovat schopné evaluátory, dalším skokem k zvýšení evaluační kultury bude pravděpodobně i nová metodika hodnocení VaVal v ČR, která je hlavním výstupem projektu IPN Metodika. Nicméně v oblasti hodnocení programů účelové podpory má ČR ještě co dohánět, aby se hodnocení posunulo směrem ke kvalitě výsledků a dopadů.

9. Literatura

ČADIL, Vladislav. METODICKÝ RÁMEC PRO HODNOCENÍ PROGRAMŮ VÝZKUMU, VÝVOJE A INOVACÍ. 2011.

ČADIL, Vladislav. Metodologické nedostatky stávajícího hodnocení programů výzkumu, vývoje a inovací v ČR. 2014. DOI: 10.2478/ergo-2014-005.

European Commission. ERAWATCH: Platform on Research and Innovation policies and systems. [online]. [cit. 2015-04-15]. Dostupné z: http://erawatch.jrc.ec.europa.eu/erawatch/opencms/information/country_pages/

European Commission (2004): EVALUATING EU ACTIVITIES, A practical guide for the Commission services. Bruxelles. European Commission.

European Commission (2001): EX ANTE EVALUATION, A Practical Guide for Preparing Proposals for Expenditure Programmes. Bruxelles. European Commission.

FTEVAL. Research and Technology Policy Evaluation: Evaluation Standards in Research and Technology Policy. 2003.

FTEVAL a AUSTRIAN COUNCIL FOR RESEARCH AND TECHNOLOGY DEVELOPMENT. Evaluation of Austrian Research and Technology Policies: A Summary of Austrian Evaluation Studies from 2003 to 2007. 2007.

Německo, Bundesministers für Verkehr, Innovation und Technologie. Richtlinien: zur Förderung der wirtschaftlich-technischen Forschung und Technologieentwicklung. In: 2007.

OECD. THE EVALUATION OF SCIENTIFIC RESEARCH: SELECTED EXPERIENCES. 1997.

R&D Governance in the Czech Republic, International Audit of Research, Development & Innovation in the Czech Republic, Annex 2 to the Second Interim Report, Brighton, Technopolis Group

Rakousko. Empfehlung des Rates für Forschung und Technologieentwicklung zum Thema Evaluierung und Monitoring von FTI-Programmen: Ratsempfehlung. In: 2005.

TEKES, THE FINNISH FUNDING AGENCY FOR TECHNOLOGY AND INNOVATION. Better results, more value: A framework for analysing the societal impact of Research and Innovation. Tekes 288/2011. 2011.

TEKES, THE FINNISH FUNDING AGENCY FOR TECHNOLOGY AND INNOVATION. Path to creating business from research: Evaluation of TULI programmes. 2013.

THEEUWES, Jules. Dare to measure: Evaluation designs for industrial policy in The Netherlands: Final report of the Impact Evaluation Expert Working Group. 2012.

Tento dokument vznikl v rámci IPN „Efektivní systém
hodnocení a financování výzkumu, vývoje a inovací”.

MŠMT ČR, Karmelitská 7, 118 12 Praha 1
www.metodika.reformy-msmt.cz